

Je »temna dediščina« lahko turistični potencial ali le zgodovina za pozabo? Obsotelje »v žici« (1941–1945)

Izr. prof. dr. Peter Mikša, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

dr. Matija Zorn, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU

ROGAŠKA SLATINA, junij 2023

»Temna/temačna dediščina oz. dark heritage« ⇔ »temni/temačni turizem«

Temni turizem (tudi temačni, mračni, črni ali žalostni turizem) je opredeljen kot turizem, ki vključuje potovanja v kraje, ki so bili zgodovinsko povezani s konflikti, smrtjo in trpljenjem.

Ti vidiki imajo lahko različne pomene za različne skupine ali skupnosti, na primer glede na njihovo vlogo v konfliktu, časovno oddaljenost dogodkov in hierarhije moči ...

Nekaj primerov:

- Lokacije pomembnejših bitk v zgodovini (bitka pri Termopilah, Waterloo, Verdun, Omaha beach/Dan D...)
- Turizem na območju katastrof – mesta vulkanskega uničenja (npr. Pompeji), potresov, poplav idr.
- Holokavst turizem – obisk koncentracijskih taborišč in obisk mest, ki so pomembna v procesu priprave na holokavst (Konferenca v Wannseeju) idr.
- Turizem hladne vojne in železne zavese – iskanje ostankov berlinskega zidu in muzejev ob nekdanji železni zavesi.
- Turizem zaporov in preganjanja – nekdanji zapori KGB, Acatraz idr.

Slovenija

- Bitka pri Frigidu
- Prva svetovna vojna (Posočje)
- Hostel Celica
- Rapalska meja in fortifikacije ob njej
- Bitke druge svetovne vojne (Dražgoše)
- Kočevski rog in druge lokacije t. i. prikritih grobišč
- ...

Zgodba Rogaške Slatine in Obsotelja v letih 1941–1945 ...

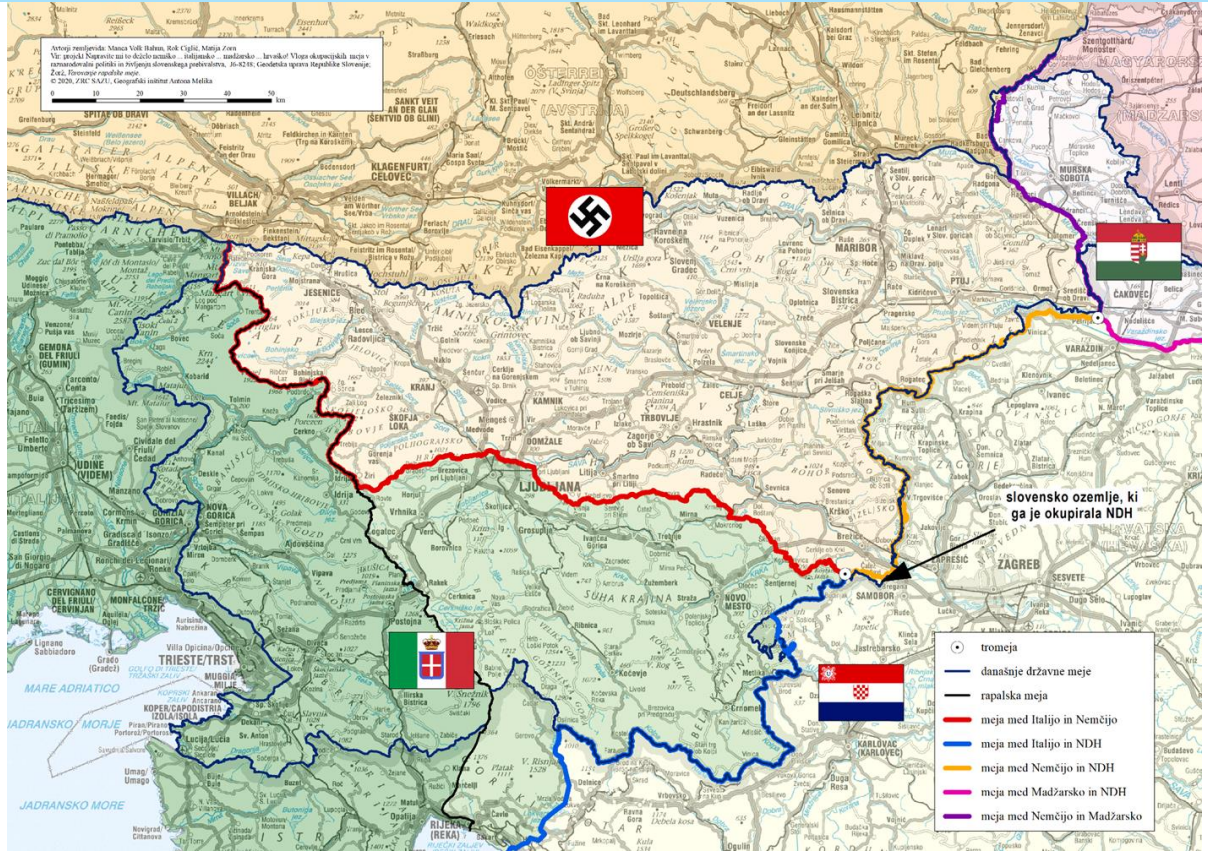
2. svetovna vojna: »Napravite mi to deželo zopet nemško!« (Adolf Hitler o Spodnji Štajerski)

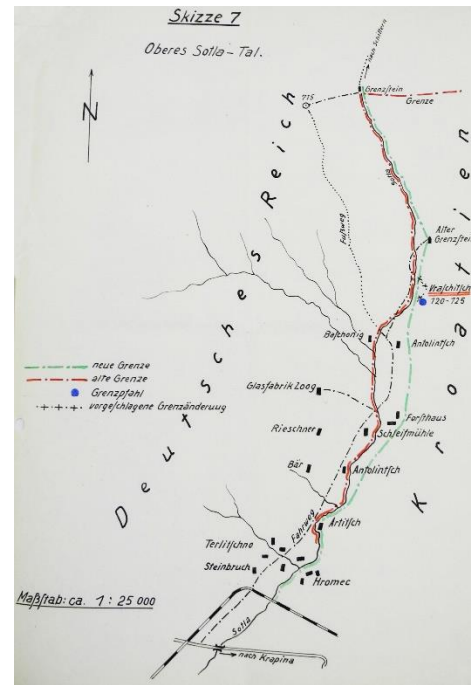
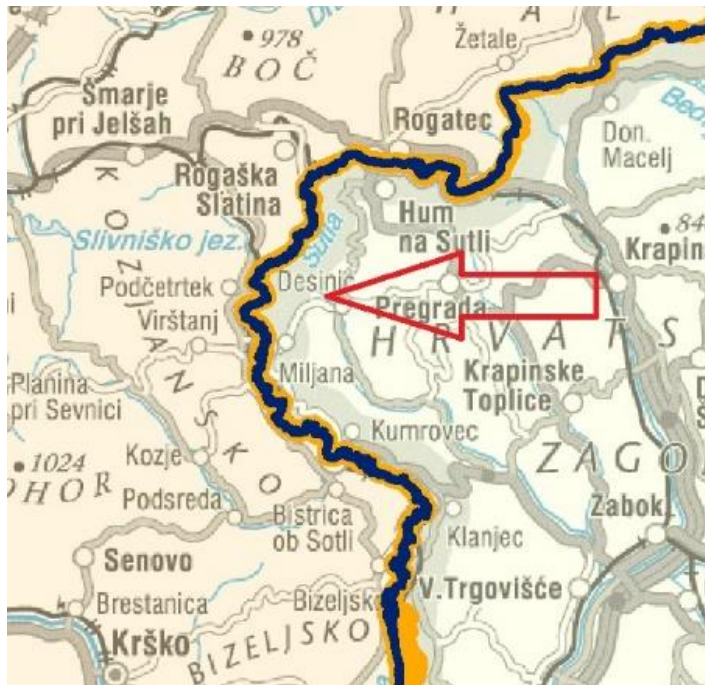
5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM
THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

Okupacijske meje

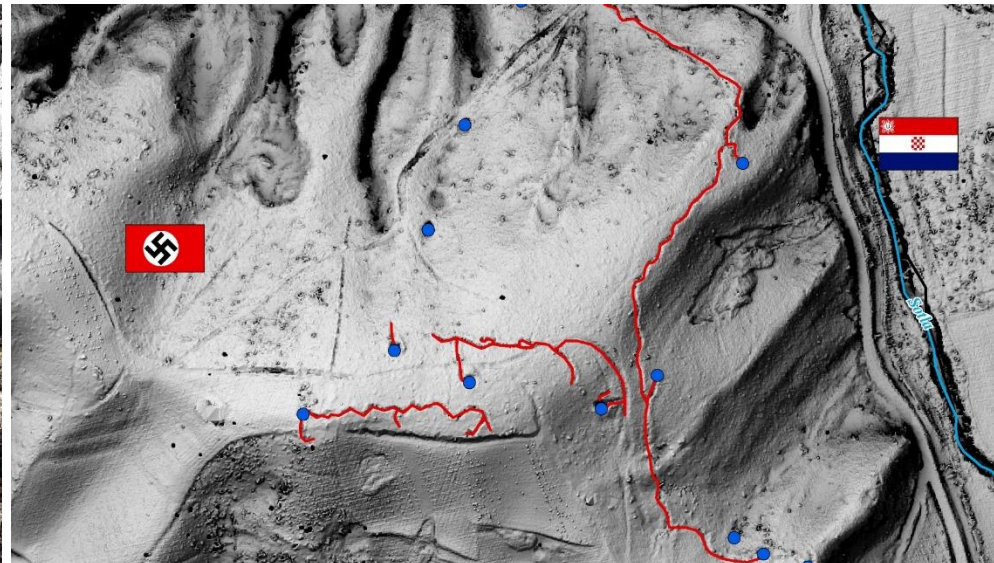
1941-1945

Današnja slovensko-hrvaška meja je bila med 2. svetovno vojno južna oz. jugovzhodna meja velikega nemškega Tretjega rajha!

Nemška oblast je mejno območje zavarovala z visoko žičnato ograjo in minskimi polji. Ob njej so gradili strelne jareke, mitralješka gnezda ter bunkerje, ostanke katerih lahko še danes vidimo v pokrajini.

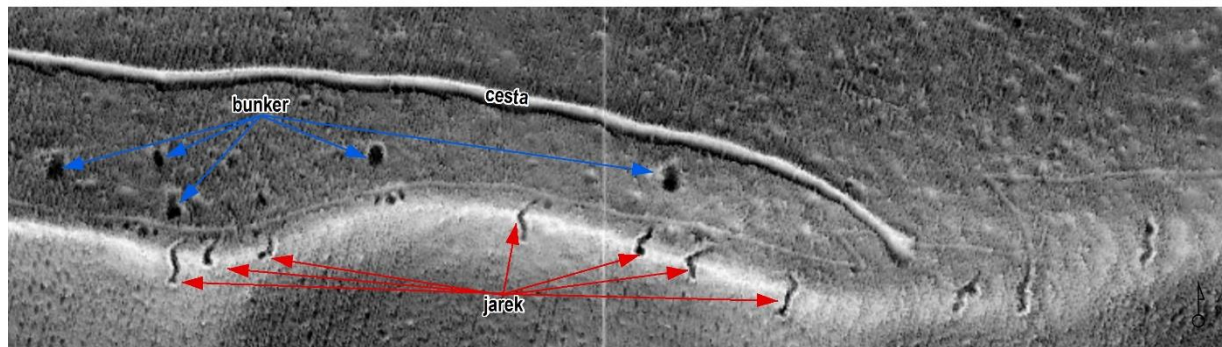
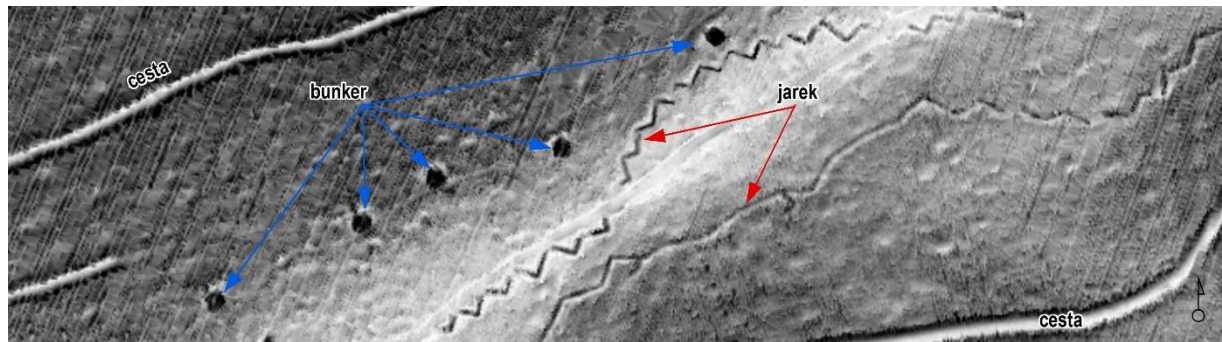
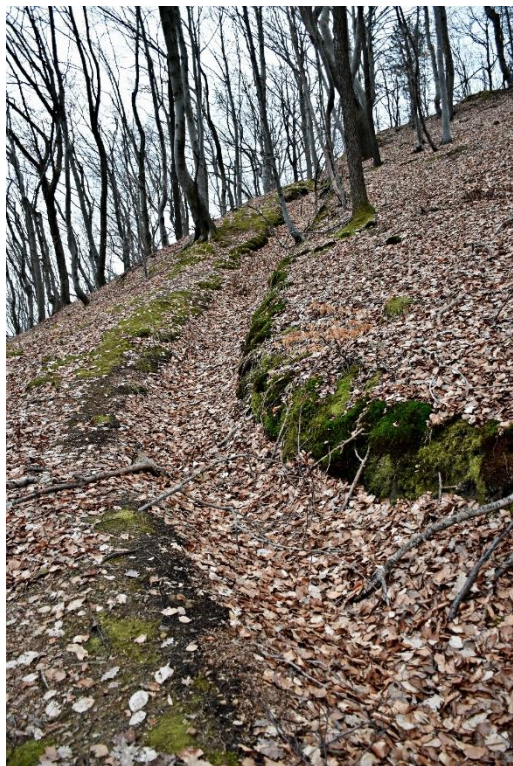
- Legenda**
- bunker
 - jarek
 - dežavna meja Nemčija - NDH in Slovenija - Hrvaška

Avtor vsebine: Peter Miška, Matija Zorn
Avtorica zvezljivega: Manca Velič Bohar
Vir podatkov: Geodetska uprava Republike Slovenije; Ministrstvo za kmetstvo
Naprave mi to delo nemško - italijansko - madžarsko - avstrijsko? Vlogo okupacijskih meja
v razpisnem območju politika in tržnja slovenskega prebivalstva (16-214)
© 2020, ZRC SAZU, Geografski inštitut Jovan Štukelj

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM
THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

0 50 100 m

Avtor vsebine: Peter Mikša, Marija Zorn
Arhiviran zemljevid: Mavrc Volk-Bitiana
Vir podlage: Geodetska uprava Republike Slovenije; Ministrstvo za kulturo;
© 2020, ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM
THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

Legenda

- bunker
- jarck
- mejni kamen
- dežavna meja Nemčija - NDH in Slovenija - Hrvaška

19-1 številčna oznaka na mejnem kamnu

Avtor vsehlin: Peter Mikša, Matija Zorn
 Avtorica zemljevida: Manca Volk-Babun
 Vir podlage: Geodetska uprava Republike Slovenije; Ministrstvo za kulturo;
 Napenite mi to deželo nenulko... italijansko - madžarsko... hrvaško! Vloga okupacijskih meja
 v razarodavni politiki in življenju slovenskega prebivalstva (J6-8248)
 © 2020, ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika

Prehajanje meje je bilo mogoče zgolj ob zastraženih mejnih prehodih, kar je za krajevno prebivalstvo, med katerimi je bilo veliko dvolastnikov, predstavljalo veliko oviro.

No. 97 C

Rohitsch-Sauerbrunn den 14. Dezember 1943

der Knecht [redacted]

wohnt in Rohitsch-Sauerbrunn, Reinersberg-6

ist am 5. Dezember 1943 um [redacted] Uhr in Münden
in Bräun an der kroatische Grenze erschossen - verstorben.

D. Er Verstorbenen war geboren am [redacted]
in Rohitsch-Sauerbrunn, [redacted] TESSARIS

(Standesamt Pfarramt Heiligen Kreuz, Nr. 15/43)

Vater: [redacted] Katholicisch, zuletzt wohnhaft in Rohitsch-Sauerbrunn [redacted]

Mutter: [redacted] Katholicisch, zuletzt wohnhaft in Rohitsch-Sauerbrunn [redacted]

D. Er Verstorbenen war - nicht - verheiratet.

Eingetragen auf mündliche - schriftliche Anzeige der Polizeiverwaltung in Rohitsch-Sauerbrunn.

D. - Angehörige

Vorgelesen, gerechtfertigt und unterschrieben

Der Standesbeamte
[redacted]

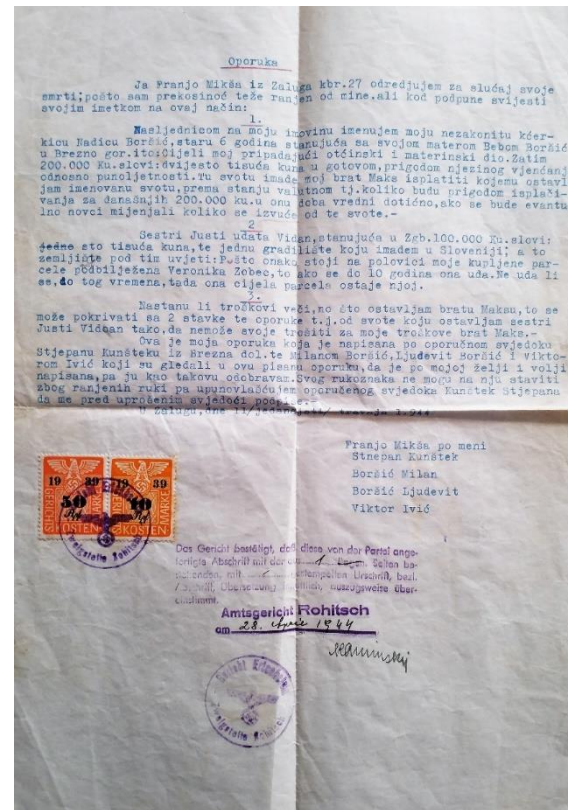
Todesursache: erschossen.

Eheschließung des Verstorbenen am [redacted] in [redacted]

(Standesamt)

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

Franjo Mikša (Maganatov Franc) je bil doma v Zalugu tik ob Sotli na hrvaški strani meje. Na velikonočno nedeljo leta 1944 je ilegalno prestopal mejo po že utečenem in uhojenem skrivnem prehodu. Pri tem je naletel na novo nastavljeno mino, ki ga je hudo poškodovala. Po treh dneh je umrl.

»Ker je bila žična meja minirana in tam bodeča žica, si je stric tam naredil prehod. Žico je porezal in preveril, da tam ni min. Skozi ta prehod je večkrat hodil na drugo stran, največkrat ob večerih. Leta 1944, bila je velika noč, je spet hotel iti prek. Pa mu je moja mati rekla: 'Francl, ne hodi danes, taki praznik je.' Pa je rekel: 'Pa kaj, nič zato, vseeno grem.' In malo pozneje so starši slišali eksplozijo in so se seveda ustrašili, ker so predvidevali, kaj se je zgodilo. Očitno je stražar opazil prehod in je tja nastavil mino. Ko se je stric plazil preko porezanih žic, je z rokami zadel nastavljeno mino, ki je eksplodirala. Stric je klical na pomoč, eksplozija mu je poškodovala roki in obraz. Bil je slep. Naši so ga prinesli domov in še štiri dni je živel. V bolnico ga niso mogli prenesti. Vse dokler niso žice po vojni odstranili, so bili na žici vidni ostanki stričeve obleke. Prej si je nihče ni upal odstraniti. Mi otroci smo te ostanke stričevih oblačil še dolgo časa gledali in si to zelo zapomnili!«

Dobrih 70 let po koncu druge svetovne vojne in odpravi ožičenja ob reki Sotli, se je ob isti reki, ki danes predstavlja državno mejo med Hrvaško in Slovenijo, ponovno pojavila žica.

Za starejše prebivalce je to svojevrsten déjà-vu, drugim pa (lahko) vizualizira zgodovinski spomin na ožičenje meje med drugo svetovno vojno.

Sledi »temne dediščine« okupacijske meje na reki Sotli, so vidne in nevidne arheologije spomina, ki še več desetletij po nastanku definirajo obsežne dele ozemlja ter tvorijo kulturno dediščino in neponovljivo identiteto prostora v najširšem smislu.

To dediščino tvorijo fizične in materialne sledi, kot so bunkerji, jarki in drugo, pa tudi nematerialne sledi, kot so zgodbe in spomini ljudi, ki so preživeli te tragične dogodke.

Zlasti ti zadnji za seboj sicer ne puščajo nobenih fizičnih manifestacij, brazgotine njihovih sledi pa so vseeno vtisnjene prostoru.

Je zgodba »življenja ob meji oz. žice na meji« lahko tudi turistična ponudba ali je to le stvar zgodovine (ki pa brez ohranjanja spomina na to obdobje s časom vedno bolj blede in izginja iz zgodovinskega spomina)?

TRADICIONALNI POHOD
**OB RAPALSKI
MEJI**
NEDELJA,
18. SEPTEMBER 2022

ŠTART POHODA:
CENTER ŽIROV - 8.30

TRASA POHODA:
ŽIRI - VRSNIK - LEDINE - KORITA - BREZNICA - ŽIRI

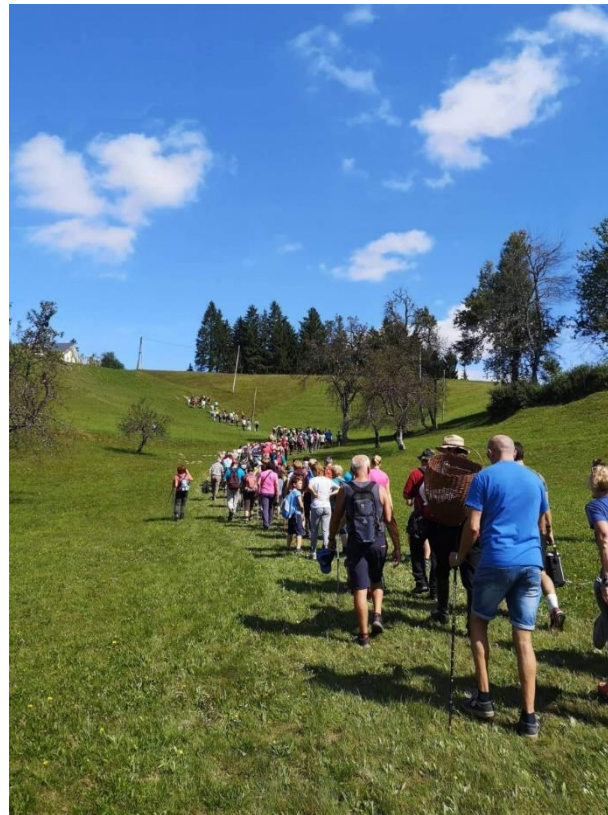
ZAKLJUČEK POHODA IN DRUŽENJE:
OB 14. URI PRI STARI ŠOLI V ŽIREH

38

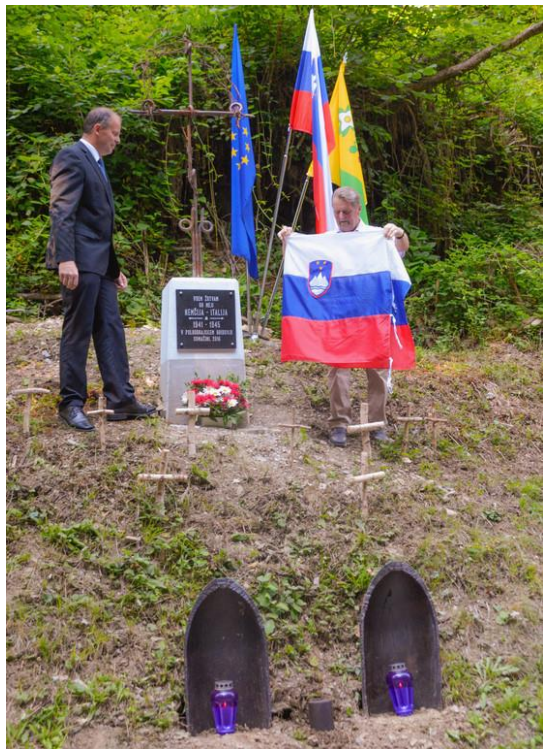
e-pošta: info.tz@ziri.si / FB: @turisticnodruštvoziiri / www.visot.ziri.si /
info: +386 64 243 143

OB PRAZNIKU DNEVA VRNITVE PRIMORSKE K MATIČNI DOMOVINI SLOVENIJI

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM
THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

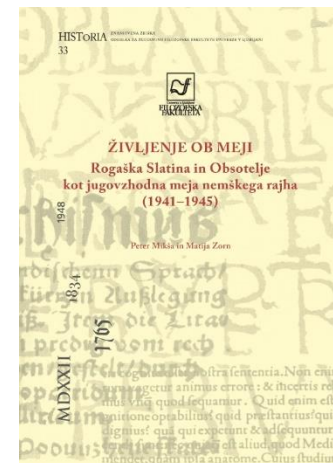
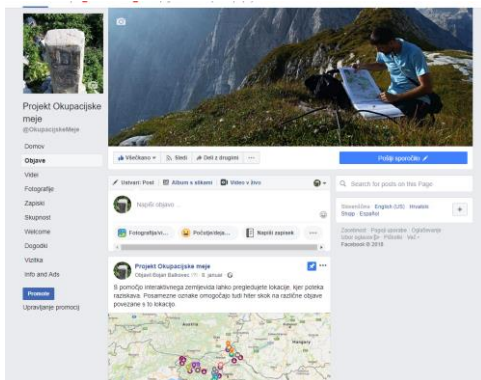

2016

»Kot občina (Rogaška Slatina op.a.) ne želimo na bodeči žici graditi zgodbe, oz. jo navezovati na negativne pretekle izkušnje«

5. MEDNARODNA KONFERENCA: TURIZEM THE 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE: TOURISM

Prometaj znanosti za odličnost v komuniciranju

Priznanje se podeljuje posameznikom, skupinam državljanov ali (in) organizacijam za izjemne dosežke komuniciranja znanosti!

2023
?

Hvala za pozornost!

Peter & Matija

Vir fotografij/slikovnega gradiva: arhiv Peter Mikša in Matija Zorn

Občina
ROGAŠKA SLATINA

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddeldek za geografijo

Univerza v Mariboru
Fakulteta za turizem

3. OSIVNA SKLA
ROGAŠKA SLATINA

TURISTIČNO
GOSTINSKA
ZBORNICA
SLOVENIJE